

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De restitutione, quæ est actus commutiatiu[a]e iustiti[a]e. Quæstio 62.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38762

De restitutione, in octo articulos diuisa.

D Binde considerandum est de restitutione.

¶ Et circa hoc quærentur octo.

¶ Primo, cuius actus sit.

¶ Secundo, vtrum necesse sit ad salutem omne ablatum restitui?

¶ Tertio, vtrum oporteat illud multiplicatum restituere?

¶ Quarto, vtrum oporteat restitui quod quis non abstulit?

¶ Quinto, vtrum oporteat restitui ei à quo acceptum est?

¶ Sexto, vtrum oporteat restituere cum qui accepit?

¶ Septimo, vtrum aliquem alium?

¶ Octauo, vtrum sit statim restituendum?

ARTIC. I.

Vtrum restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ?

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd restitutio non sit actus iustitiæ commutatiuæ. Iustitia enim respicit rationem debiti. Sed sicut donatio potest esse eius quod non debetur, ita etiam & restitutio. Ergo restitutio non est actus alicuius partis iustitiæ.

344
inf. ar. 2.
& 5. cor.

¶ 2 Præterea, illud quod iam transijt, & non est, restitui non potest. Sed iustitia & iniustitia sunt circa quasdam actiones & passiones, quæ non manent, sed transeunt. Ergo restitutio non videtur esse actus alicuius partis iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Restitutio est quasi quædam recompenfatio eius, quod subtractum est. Sed aliquid potest homini subtrahi non solum in commutatione, sed etiam in distributione: puta cum aliquis distribuens, minus dat alicui quam debeat habere. Ergo restitutio non magis est actus commutatiuæ iustitiæ quam distributiuæ.

SED contra, Restitutio ablationi opponitur. Sed ablatio rei alienæ est actus iniustitiæ circa com-

Sec. Sec. Vol. ij.

F

muta-

mutationes. Ergo restitutio eius est actus iustitiæ, quæ est in commutationibus directiua.

RESPONDEO dicendum, quòd restituere nihil aliud esse videtur, quàm iteratio aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ. Et ita in restitutione attenditur æqualitas iustitiæ secundum re- compensationem rei ad rem: quod pertinet ad iustitiam commutatiuam. Et ideo restitutio est actus commutatiuæ iustitiæ, quando scilicet res vnius ab alio habetur, vel per voluntatem eius, sicut in mutuo, vel deposito: vel contra voluntatem eius, sicut in rapina vel furto.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud quod alteri non debetur, non est, propriè loquendo, eius, etsi aliquando eius fuerit. Et ideo magis videtur esse noua donatio quam restitutio, cum quis alteri reddat quod ei non debetur. Habet tamen aliquam similitudinem restitutionis: quia res materialiter eadem est: non tamen est eadem secundum formalem rationem, quam respicit iustitia, quod est esse suum alicuius. Vnde nec propriè restitutio dicitur.

Ad secundum dicendum, quòd nomen restitutionis, in quantum importat iterationem quandam, supponit rei identitatem. Et ideo secundum primam impositionem nominis, restitutio videtur locum habere præcipuè in rebus exterioribus, quæ manentes eadem, & secundum substantiam, & secundum ius dominij, ab vno possunt ad alium deuenire. Sed sicut ab huiusmodi rebus nomen commutationis translatum est ad actiones vel passionem, quæ pertinent ad reuerentiam vel iniuriam alicuius personæ, seu nocumentum vel profectum: ita etiam nomen restitutionis ad hoc deriuatur: quæ licet realiter non maneat, tamen manet in effectu vel corporali, puta cum ex percussione leditur corpus: vel qui est in opinione hominum, sicut cum aliquis verbo opprobrioso remanet infamatus, vel etiam minoratus in suo honore.

Ad

Ad tertium dicendum, quod recompensatio, quã facit distribuens ei, cui dedit minus quã debuit, fit per comparationem rei ad rem: vt quanto minus habuit quã debuit, tanto plus ei detur. Et ideo iam pertinet ad iustitiam commutatiuam.

ARTIC. II.

Vtrum sit necessarium ad salutem, quod fiat restitutio eius quod ablatum est?

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod non sit necessarium ad salutem, quod fiat restitutio eius quod ablatum est. Quod enim est impossibile, non est de necessitate salutis. Sed aliquando impossibile est restituere id quod est ablatum, puta cum aliquis abstulit alicui membrum vel vitam. Ergo non videtur esse de necessitate salutis, quod aliquis restituat quod alteri abstulit.

348
4 d. 15. q.
1 a 8. q.
2 Et quod
12. ar. 6.
c. peccatũ
de regul.
iur. l. 6.

¶ 2 Præterea, Committere aliquod peccatum, non est de necessitate salutis: quia sic homo esset perplexus. Sed quandoque illud quod auferitur, non potest restitui sine peccato: puta cum aliquis alicui famam abstulit, verum dicendo. Ergo restituere ablatum non est de necessitate salutis.

¶ 3 Præterea, Quod factum est, non potest fieri vt factum non fuerit. Sed aliquando alicui auferitur honor suæ personæ, ex hoc ipso, quod passus est ab aliquo iniuste eum vituperante. Ergo non potest sibi restitui quod ablatum est. Et ita non est de necessitate salutis restituere ablatum.

¶ 4 Præterea, Ille, qui impedit aliquem ab aliquo bono consequendo, videtur illud ei auferre: quia quod modicum deest, quasi nihil deesse videtur, vt Philosophus dicit in secundo * Physic. Sed cum aliquis impedit aliquem, vt non consequatur præbendam vel aliquid huiusmodi, non videtur quod teneatur ei ad restitutionem præbendæ: quia quandoque non potest. Non ergo restituere ablatum, est de necessitate salutis.

l. 2. to. 56
to. 2.

S E D contra est, quod Augustinus dicit in epist.

F 2 ad

Epi 54. a medio illius: t. 2. Et habetur 14 q. 6. c. si res aliena. art. prac. ad * Maced. 14. q. 6. Si res aliena propter quam peccatum est, reddi possit, & non redditur, penitentia non agitur, sed simulatur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si (ut dixi) restitui potest.

RESPONDEO dicendum, quod restitutio, sicut dictum * est, est actus iustitiæ commutatiuæ, quæ in quadam æqualitate consistit. Et ideo restituere importat reddicionem illius rei, quæ iniuste ablatæ est. Sic enim per iteratam eius exhibitionem æqualitas reparatur. Si verò iuste ablatum sit, inæqualitas erit, si ei restituatur: quia iustitia in æqualitate consistit. Cùm ergo conservare iustitiam sit de necessitate salutis, consequens est quod restituere id quod iniuste ablatum est alicui, sit de necessitate salutis.

Ad primum ergo dicendum, quod in quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit quod ibi recompensetur quod possibile est: sicut patet de honoribus qui sunt ad Deum & ad parentes, ut Philosophus dicit * in 8. Ethic. Et ideo quando id quod est ablatum, non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est: puta cùm aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione utriusque personæ, secundum arbitrium boni viri.

Ad secundum dicendum, quod aliquis potest alicui famam tripliciter auferre. Vno modo verum dicendo, & iuste: puta cùm aliquis crimen alicuius prodit ordine debito servato, & tunc non tenetur ad restitutionem famæ. Alio modo falsum dicendo & iniuste, & tunc tenetur restituere famam, confitendo se falsum dixisse. Tertio modo verum dicendo, sed iniuste puta cum aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum: & tunc tenetur ad restitutionem famæ quantum potest, sine mendacio tamen: ut potè quod dicat se male dixisse, vel quod iniuste eum diffamaverit. Vel si non possit famam restituere, debet

4. 8. c. ult. non procul a fin. 10. 5.

bet ei aliter recompensare, sicut & in alijs dictū est. Ad tertium dicendum, quod actio contumeliam inferentis non potest fieri ut nō fuerit: potest tamen fieri ut eius effectus, scilicet diminutio dignitatis personæ in opinione hominum, reparetur per exhibitionem reuerentiæ.

in fo. ad 1.

Ad quartum dicendum, quod aliquis potest impedire aliquē ne habeat præbendam, multipliciter. Vno modo iustè, puta si intendens honorem Dei, vel utilitatem Ecclesiæ, procuret quod detur alicui personæ digniori: & tunc nullo modo tenetur ad restitutionem, vel ad aliquam recompensationem faciendam. Alio modo iniustè, puta si intendat eius nocuumentum, quem impedit propter odium vel vindictā, aut aliquid huiusmodi. Et tunc si impedit ne præbenda detur digno, consulens quod non detur antequam sit firmatum quod ei detur: tenetur quidem ad aliquam recompensationem pensatis conditionibus personarum & negotij secundum arbitrium sapientis: non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si verò iam firmatum sit quod alicui detur præbenda, & aliquis propter indebitam causam procuret quod reuocetur, idem est ac si iam habitam ei auferret: & ideo tenetur ad restitutionem æqualis, tamen secundum suam facultatem.

ARTIC. III

Utrum sufficiat restituere simplum, quod iniuste ablatum est?

346

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod non sufficiat restituere simplum quod iniuste ablatū est. Dicitur enim Exod. 22. Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, & occiderit vel vendiderit: quinque boves pro vno boue restituet, & quatuor oves pro vna oue. Sed quilibet tenetur mandatum diuinæ legis obseruare. Ergo ille qui furatur, tenetur restituere quadruplum, vel quintuplum.

inf ar. 4. cor Et 12 q 105. a. 8 ad 9. Et ad 15 q. 1. ad 39 q. 2. ad 5.

¶ Præterea, Ea quæ scripta sunt, ad nostram do-

Et inam scripta sunt: ut dicitur ad Rom. 13. Sed Lucæ 19. Zachæus dixit ad Dominum, Si quem defraudavi, reddo quadruplum. Ergo homo debet restituere multiplicatum id quod iniuste accepit.

¶ 3 Præterea, Nulli potest iuste auferri id quod dare non debet. Sed iudex iuste auferit ab eo qui furatus est, plus quam furatus est, pro emenda. Ergo homo debet illud soluere: & ita non sufficit reddere simplum.

SED contra est, quod restitutio reducit ad æqualitatem quod inæqualiter ablatum est. Sed aliquis reddendo quod accepit simplum, reducit ad æqualitatem. Ergo solum tenetur restituere tantum quantum accepit.

RESPONDEO dicendum, quod cum aliquis iniuste accipit rem alienam, duo sunt ibi consideranda: quorum vnum est inæqualitas ex parte rei, quæ quandoque est sine iniustitia, ut patet in mutuis. Aliud autem est iniustitiæ culpa, quæ potest esse etiam cum æqualitate rei: puta cum aliquis intendit inferre violentiam, sed non præualeat. Quantum ergo ad primum, adhibetur remedium per restitutionem, in quantum per eam æqualitas reparatur: ad quod sufficit quod restituat tantum quantum habuerit de alieno. Sed quantum ad culpam, adhibetur remedium per penam, cuius inflictio pertinet ad iudicem. Et ideo antequam sit condemnatus per iudicem, non tenetur restituere plus quam accepit. Sed postquam condemnatus est, tenetur penam soluere.

Et per hoc patet responsio Ad primum: quia lex illa determinatiua est penæ per iudicem infligendæ, & etiam illud præceptum nunc non est obseruandum cum ad obseruantiam iudicialis præcepti nullus teneatur post Christi aduentum, ut supra habitum est: potest idem vel simile statui in lege humana: de qua erit eadem ratio.

Ad secundum dicendum, quod Zachæus id dixit, quasi supererogare volens. Unde & præmiserat, Ecce

2. 2. 9. 104
ar. 3.

Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus :
Ad tertium dicendum, quòd iudex condemnando, iustè potest accipere aliquid amplius loco emendatæ : quod tamen antequam condemnaretur, non debebatur.

ARTIC. IV.

347

Virum aliquis debeat restituere quod non abstulit?

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd aliquis debeat restituere quod non abstulit. Ille enim qui damnum infert alicui, tenetur damnum removere. sed quandoque aliquis damnificat aliquem ultra id quod accepit: puta cum aliquis effodit femina, damnificat eum qui seminavit in tota messe futura; & sic videtur quòd teneatur ad eius restitutionem. Ergo aliquis tenetur ad restitutionem eius, quod non abstulit.

¶ 2 Præterea, ille qui detinet pecuniam creditoris ultra terminum præfixum, videtur eum damnificare in toto eo quod lucrari de pecunia posset: quod tamen ipse non aufert. Ergo videtur quòd aliquis teneatur restituere quod non abstulit.

¶ 3 Præterea, Iustitia humana derivatur à iustitia divina. Sed Deo debet aliquis restituere plus quàm accepit ab eo: secundum illud Matth 25. Sciebas quod mero vbi non semino, & congreco vbi non sparsi. Ergo iustum est vt etiam restituat homini aliquid quod non accepit.

SED contra est, quòd recompensatio ad iustitiã pertinet, in quantum æqualitatem facit. Sed si aliquis restitueret quod non accepit, hoc non esset æquale. Ergo talis restitutio non est iustum quòd fiat.

RESPONDEO dicendum, quòd quicumque damnificat aliquem, videtur ei auferre id in quo ipsum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo quod aliquis minus habet quàm debet habere, secundum Phil. in 5. *Eth. Et ideo homo tenetur ad restitutionem eius in quo aliquè damnificauit. Sed aliquis dānificatur dupliciter. vno modo, quia aufertur ei id quò actu

lib 5 c. 4.
to. 5.

¶ 4 habe-

habebat : & tale damnum est semper restituendum, secundum recompensationem æqualis: puta si aliquis damniñcet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tantum quantum valet domus. Alio modo, si damniñcet aliquem impediendo, ne adipiscatur quod erat in via habendi. Et tale damnum non oportet recompensare ex æquo: quia minus est habere aliquid in virtute, quam habere actu. Qui autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum secundum virtutem, vel potestatem: & ideo si redderetur ei, vt haberet hoc in actu, restitueretur ei quod est ablatum non simpliciter, sed multiplicatum: quod non est de necessitate restitutionis, vt dictum * est. Tenetur tamen, aliquam recompensationem facere secundum conditionem personarum & negotiorum.

art. prac.

Et per hoc patet responsio Ad primum & Secundum. Nam ille qui semen sparsit in agro, nondum habet messem in actu, sed solum in virtute. Et similiter ille qui habet pecuniam, nondum habet lucrum in actu, sed solum in virtute: & vtrumque potest multipliciter impediri.

Ad tertium dicendum, quod Deus nihil requirit ab homine, nisi bonum quod ipse in nobis seminavit. Et ideo verbum illud vel intelligitur secundum pravam estimationem serui pigri, qui existimavit se ab alio non accepisse: vel intelligitur quantum ad hoc, quod Deus requirit a nobis fructus donorum qui sunt & ab eo & a nobis: quamuis ipsa dona a Deo sint sine nobis.

ARTIC. V.

Vtrum oporteat semper restitutionem facere ei, a quo acceptum est aliquid?

348

4. d. 15. q.

1. a. 5. q.

4. q. opu.

67 et opu.

73. c. 17.

q. 18.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod non oporteat semper restitutionem facere ei, a quo acceptum est aliquid. Nulli enim debemus nocere. Sed aliquando esset in nocentium hominis, si redderetur quod ab eo acceptum est, vel etiam in nocentium aliorum, puta si aliquis redderet gladium depositum furioso,

furiſo. Ergo non ſemper eſt reſtituendum ei, à quo acceptum eſt.

¶ 2 Præterea, Ille qui illicitè aliquid dedit, non meretur illud recuperare. Sed quandoque aliquis illicitè dat quod alius etiam illicitè accepit, ſicut apparet in dante & recipiente aliquid ſimoniacè. Ergo non ſemper reſtituendum eſt ei, à quo acceptum eſt.

¶ 3 Præterea, Nullus tenetur ad impoſſibile. Sed quandoque eſt impoſſibile reſtituere ei, à quo acceptum eſt, vel quia eſt mortuus, vel quia nimis diſtat, vel quia eſt ignotus. Ergo non ſemper faciendâ eſt reſtitutio ei, à quo acceptum eſt.

¶ 4 Præterea, Magis debet homo recôpensare ei, à quo maius beneficium accepit. Sed ab alijs perſonis homo plus accepit beneficij, quàm ab illo qui mutauit vel depoſuit, ſicut à parentibus. Ergo magis ſubueniendum eſt quandoque alicui perſonæ alteri, quàm reſtituendum ei, à quo acceptum eſt.

¶ 5 Præterea, Vanum eſt reſtituere illud quod ad manum reſtituentis per reſtitutionem peruenit. Sed ſi prælatus iniuſte aliquid eccleſiæ ſubtraxit, & ei reſtituat, ad manus eius deueniet: quia ipſe eſt rei um eccleſiæ conſeruator. Ergo non debet reſtituere eccleſiæ à qua abſtulit: & ſic non ſemper reſtituendum eſt ei, à quo eſt ablatum.

SE D contra eſt, quòd dicitur Rom. 13. Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui veſtigal, veſtigal.

RESPONDEO dicendum, quòd per reſtitutionem fit reductio ad æqualitatem commutatiuæ iuſtitiz, quæ conſiſtit in rerum adæquatione, ſicut dictû * eſt. Huiusmodi autem rerum adæquatio fieri non poſſet niſi ei, qui minus habet quàm quod ſuû eſt, ſuppleretur quod deſt. Et ad hanc ſuppletionem faciendam, necesse eſt vt ei fiat reſtitutio, à quo acceptum eſt.

ar. 2. hu-
ius q. 9
q. 58. ar.
10.

Ad primum ergo dicendum, quòd quando res reſtituenda apparet eſſe grauiter nociua ei, cui reſtitutio faciendâ eſt, vel alteri: non ei debet tûc reſtitui, quia

quia restitutio ordinatur ad utilitatem eius, cui restituitur. Omnia enim quæ possidentur, sub ratione utilis cadunt. Nec tamen debet ille qui detinet sic rem alienam, sibi appropriare, sed vel reservare, ut congruo tempore restituat, vel etiam alibi tradere tutius conferuandam.

Ad secundum dicendum, quod aliquis dupliciter aliquid illicitè dat. Vno modo, quia ipsa datio est illicita & contra legem; sicut patet in eo, qui simoniacè aliquid dedit. Et talis meretur amittere quod dedit: unde non debet ei restitutio fieri de his. Et quia etiam ille qui accepit, contra legem accepit, non debet sibi retinere: sed debet in pios usus convertere. Alio modo aliquis illicitè dat: quia propter rem illicitam dat, licet ipsa datio non sit illicita: sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. Unde & mulier potest sibi retinere quod ei datum est. Sed si superflue aliquid per fraudem vel dolum extorsisset, tenetur eidem restituere.

Ad tertium dicendum, quod si ille cui debet fieri restitutio, sit omninò ignotus, debet homo restituere secundum quod potest, scilicet dando in elemosynas pro salute ipsius, siue sit mortuus, siue sit viuus; præmissa tamen diligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facienda, debet restitui heredi eius, qui computatur quasi vna persona cum ipso. Si verò ille sit multum distans, debet sibi transmitti quod ei debetur, & præcipue si sit res magni valoris, & possit commodè transmitti. Alioquin debet in aliquo loco tuto deponi, ut pro eo conferretur, & domino significari.

Ad quartum dicendum, quod aliquis de hoc, quod est sibi proprium, debet magis satisfacere parentibus, vel his à quibus accepit maiora beneficia. Non autem debet aliquis recompensare benefactori de alieno. Quod contingeret, si quod debet vni, alteri restitueret. nisi fortè in casu extremæ necessitatis, in
quo

quo posset, & deberet aliquis, etiam auferre aliena, ut patri subueniret.

Ad quintum dicendum, quod prelatus potest rem ecclesie surripere tripliciter. Vno modo, si rem ecclesie non sibi deputatam, sed alteri, sibi usurparet, puta si Episcopus usurparet sibi rem capituli. Et tunc planum est, quod debet restituere, ponendo in manus eorum, ad quos de iure pertinet. Alio modo, si rem ecclesie suae custodiz deputatam in alterius dominium transferat, puta consanguinei vel amici. Et tunc debet restituere Ecclesie, & sub sua cura habere, ut ad successorem perueniat. Tertio modo potest prelatus surripere rem Ecclesie solo animo, dum scilicet, incipit habere animum possidendi eam ut suam, & non nomine ecclesie: & tunc debet restituere, talem animum deponendo.

ARTIC. VI.

Utrum teneatur semper restituere ille qui accepit?

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod non teneatur semper restituere ille qui accepit. Per restitutionem enim reparatur aequalitas iustitiae, quae consistit in hoc, quod subtrahatur ei, qui plus habet, & detur ei qui minus habet. Sed contingit quandoque, quod ille qui rem aliquam subtraxit alicui, non habet eam, sed deuenit ad manus alterius. Ergo non tenetur ille restituere qui accepit, sed alius qui rem habet.

349

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur crimen suum detegere. Sed aliquando aliquis restitutionem faciendo, crimen suum detegit: ut patet in furto. Ergo non semper tenetur ille qui abstulit, restituere.

¶ 3 Præterea, Eiusdem rei non est multoties restitutio facienda. Sed quandoque multi simul rem aliquam surripiunt, & vnus eorum eam integrè restituit. Ergo non semper ille qui accepit, tenetur ad restituendum.

SED contra, ille qui peccauit, tenetur satisfacere. Sed restitutio ad satisfactionem pertinet. Ergo ille

ille qui abstulit, tenetur restituere.

RESPONDEO dicendum, quòd circa illum, qui rem alienam accepit, duo sunt consideranda: scilicet ipsa res accepta; & ipsa acceptio. Ratione autem rei tenetur eam restituere, quandiu eam apud se habet: quia quod habet ultra id quod suū est, debet ei subtrahi, & dari ei cui deest, secundum formam communitati iustitiæ. Sed ipsa acceptio rei alienæ potest tripliciter se habere. Quandoque enim est iniuriosa, scilicet contra voluntatem existens eius, qui est rei dominus, ut patet in furto & rapina. Et tunc tenetur ad restitutionem, non solum ratione rei, sed etiam ratione iniuriöse actionis, etiam si res apud ipsum non remaneat. Sicut enim qui percussit aliquem, tenetur recompensare iniuriam passio, quāuis apud ipsum nihil maneat: ita etiā qui furatur vel rapit, tenetur ad recōpensationem damni illati, etiam si nihil inde habeat; & ulterius pro iniuria illata debet puniri. Alio modo aliquis accipit rem alterius in utilitatem suam absque iniuria, cum voluntate scilicet eius, cuius est res: sicut patet in mutuis. Et tunc ille qui accipit, tenetur ad restitutionem eius quod accepit, non solum ratione rei, sed etiā ratione acceptionis, etiam si rem amiserit. Tenetur etiā recōpensare ei, qui gratiā fecit: quod non fiet, si per hoc dānum incurrat. Tertio modo aliquis accipit rem alterius absque iniuria, non pro sua utilitate, sicut patet in depositis. Et idè ille qui sic accipit, in nullo tenetur ratione acceptionis: quin imò accipiendo, impedit obsequium. Tenetur autem ratione rei: & propter hoc si ei subtrahatur res absque sua culpa, nō tenetur ad restitutionem: secus autem esset si cum magna sua culpa rem depositam amitteret.

Ad primum ergo dicendum, quòd restitutio non ordinatur principaliter ad hoc, quòd ille qui plus habet, quā debet, habere desinat: sed ad hoc, quòd illi qui minus habet, suppleatur. Vnde in his rebus quæ unus potest ab alio accipere sine eius detrimento, non habet locum restitutio: puta cum aliquis accipit

pit lumen à candela alterius. Et ideo quamvis ille qui abstulit, non habeat id quod accepit, sed in alium fit translatum: quia tamen alter priuatur re sua, tenetur ei ad restitutionem, & ille qui rem abstulit ratione iniuriarum actionis, & ille qui rem habet ratione ipsius rei.

Ad secundum dicendum, quod homo, etsi non tenetur crimen suum detegere hominibus, tenetur tamen crimen suum detegere Deo in confessione. & ita per sacerdotem, cui confitetur, potest restitutionem facere rei alienarum.

Ad tertium dicendum, quod quia restitutio principaliter ordinatur ad remouendum damnū eius, à quo est aliquid iniuste ablatum: ideo postquam ei restitutio sufficiens facta est per vnum, alij non tenentur ei ulterius restituere, sed magis remissionem facere ei qui restituit; qui tamen potest condonare.

ARTIC. VII.

Utrum illi, qui non acceperunt, teneantur restituere?

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod illi, qui non acceperunt, non teneantur restituere. Restitutio enim quadam pena est accipientis. Sed nullus debet puniri, nisi qui peccauit. Ergo nullus debet restituere, nisi qui accepit.

350
4. dif. 15.
7 1. a. 5.
2. 3.

¶ 2. Præterea, iustitia non obligat aliquem ad hoc, quod rem alterius augeat. Sed si ad restitutionem teneretur non solum ille qui accepit, sed etiam illi qui qualitercumque cooperantur, auferetur ex hoc res illius, cui est aliquid subtractū: tum quia sibi multoties restitutio fieret: tum etiā quia quandoque aliqui operam dant ad hoc, quod aliqua res alicui auferatur, quæ tamen non ei auferatur. Ergo non tenentur alij ad restitutionem.

¶ 3. Præterea, Nullus tenetur se periculo exponere ad hoc, quod rem alterius saluet. Sed aliquando manifestando latronem, vel ei restituendo, aliquis periculo mortis se exponeret. Non ergo tenetur aliquis

quis periculo mortis se exponeret. Non ergo tenetur aliquis ad restitutionem propter hoc, quod non manifestat latronem, vel ei non resistit.

SED contra est, quod dicitur Rom. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Ergo pari ratione etiam consentientes debeat restituere.

ad. prec. RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, ad restitutionem tenetur aliquis, non solum ratione rei alienæ, quam accepit; sed etiam ratione iniuriæ acceptionis. Et ideo quicumque est causa iniuriæ acceptionis, tenetur ad restitutionem. Quod quidem contingit dupliciter, directe scilicet, & indirecte. Directe quidem, quando inducit aliquis alium ad accipiendum. Et hoc quidem tripliciter. Primo quidem modo, movendo ad ipsam acceptionem, quod quidem fit præcipiendo, consulendo, consentiendo expresse, & laudando aliquem, quasi strenuum de hoc, quod aliena accepit. Alio modo ex parte ipsius accipientis, quia scilicet eum receptat, vel qualitercumque ei auxilium fert. Tertio modo, ex parte rei acceptæ: quia scilicet particeps est furti vel rapinæ, quasi socius maleficii. Indirecte verò, quando aliquis non impedit, eum possit, & debeat impedire; vel quia subtrahit præceptum, siue consilium impediens furtum vel rapinam; vel quia subtrahit suum auxilium, quo posset obfistere; vel quia occultat post factum. Quæ his versibus comprehenduntur,

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non oblians, non manifestans.

Sciendum tamen, quod quinque præmissorum semper obligant ad restitutionem. Primo, iussio, quia scilicet ille qui iubet, est principaliter movens: unde ipse principaliter tenetur ad restituendum. Secundò, consensus, in eo scilicet sine quo rapina fieri non potest. Tertio, recursus, quando scilicet aliquis

aliquis est receptor latronū, & eis patrociniū præstat. Quarto, participatio, quando scilicet aliquis participat in crimine latrocinij, & in præda. Quinto, tenetur ille qui non obstat, cum obstat teneatur. Sicut principes qui tenentur custodire iustitiā in terra, si per eorum defectum latrones increpant, ad restitutionē tenentur: quia redditus quos habent, sunt quasi stipendia ad hoc instituta, ut iustitiam conferent in terra. In alijs autem casibus enumeratis, non semper obligatur aliquis ad restituendum. Non enim semper consilium, vel adulatio, vel aliquid huiusmodi, est efficax causa rapinæ. Vnde tunc solum tenetur consiliator, aut palpo, idest adulator, ad restitutionem, quando probabiliter estimari potest, quod ex huiusmodi causis fuerit iniusta acceptio subsecuta.

Ad primum ergo dicendum, quod non solum peccat ille qui peccatum exequitur, sed etiam qui quocumque modo peccati est causa, siue consiliando, siue præcipiendo, siue quouis alio modo.

Ad secundum dicendum, quod principaliter tenetur restituere ille, qui est principalis in facto: principaliter quidem præcipiens: secundo verò exequens: & consequenter alij per ordinem. Vno tamen restituente illi qui passus est damnum, alius eidem restituere non tenetur: sed illi qui sunt principales in facto, & ad quos res peruenit, tenentur alijs restituere, qui restituerunt. Quando autem aliquis præcipit iniustam acceptionem, qua non subequitur, non est restitutio facienda: cum restitutio principaliter ordinetur ad reintegrandam rem eius, qui iniuste est damnificatus.

Ad tertium dicendum, quod non semper ille qui non manifestat latronem, tenetur ad restitutionem, aut qui non obstat, vel qui non reprehendit: sed solum quando incumbit alicui ex officio, sicut principibus terræ, quibus ex hoc non multum imminet periculum. Propter hoc enim potestate publica potiuntur, ut sint iustitiæ custodes.

Vtrum quis teneatur statim restituere, an verò possit restitutionem differre?

351
4 dif. 17.
9. 3. a 2.
9. 4 ad 3

AD octauum sic proceditur. Videtur, quod non teneatur aliquis restituere statim, sed potius licite possit restitutionem differre. Præcepta enim affirmatiua non obligant ad semper. Sed necessitas restituendi imminet ex præcepto affirmatiuo. Ergo nõ obligatur homo ad statim restituendum.

¶ 2 Præterea. Nullus tenetur ad impossibile. Sed quandoque aliquis non potest statim restituere. Ergo nullus tenetur ad statim restituendum.

¶ 3 Præterea, Restitutio est quidam actus virtutis, scilicet iustitiæ. Tempus autem est vna de circumstantijs quæ requiruntur ad actus virtutum. Cum ergo aliæ circumstantiæ non sint determinatæ in actibus virtutum, sed determinabiles secundum rationem prudentiæ: videtur quod nec in restitutione sit tempus determinatum, vt scilicet aliquis teneatur ad statim restituendum.

SED contra est, quod eadem ratio esse videtur in omnibus, quæ sunt restituenda. Sed ille qui conducit opera mercenarij, non potest differre restitutionem: vt patet per illud quod habetur Leuitic. decimonono, Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsq. mane. Ergo neq. in alijs restitutionibus facien- dis potest fieri dilatio: sed statim restituere oportet.

RESPONDEO dicendum, quod sicut accipere rem alienam, est peccatum contra iustitiam; ita etiam detinere eam: quia per hoc, quod aliquis detinet rem alienam inuito domino, impedit eam ab vsu rei suæ, & sic ei facit iniuriam. Manifestum est autem, quod nec per modicum tempus, licet in peccato morari, sed quilibet tenetur peccatum statim deserere, secundum illud Eceles. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum: & ideo quilibet tenetur statim restituere, si potest; vel petere dilationem ab eo qui potest vsum rei concedere.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod præceptum de restitutione faciendâ, quamvis secundum formam sit affirmatiuum, implicat tamen in se negatiuum præceptum, quo prohibemur rem alterius detinere.

Ad secundum dicendum, quod quando aliquis non potest statim restituere, ipsa impotentia absoluit eum ab instanti restitutione faciendâ: sicut etiam totaliter à restitutione absoluitur, si omnino sit impotens. Debet tamen remissionem, vel dilationem petere ab eo, cui debet, aut per se, aut per alium.

Ad tertium dicendum, quod quia cuiuscumque circumstantiæ ommissio contrariatur virtuti, pro determinata est habenda; & oportet illam circumstantiâ obseruare. Et quia per dilationem restitutionis, committitur peccatum iniustæ detentionis, quod iustitiæ opponitur: idem necesse est tempus esse determinatum, ut statim restitutio fiat.

QVÆST. LXIII.

De acceptione personarum, in quatuor articulos diuisa.

D Einde considerandum est de vitijs oppositis prædictis iustitiæ partibus. Et primo de acceptione personarum, quæ opponitur iustitiæ distributiue. Secundo, de peccatis quæ opponuntur iustitiæ commutatiue.

¶ Circa primum queruntur quatuor.

¶ Primo, utrum personarum acceptio sit peccatum?

¶ Secundo, utrum habeat locum in dispensatione spiritualium?

¶ Tertio, utrum in exhibitione honoris?

¶ Quarto, utrum in iudicijs?

ARTIC. I.

Utrum personarum acceptio sit peccatum?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod personarum acceptio non sit peccatum. In nomine enim personæ, intelligitur personæ dignitas. Sed considerare dignitates personarum pertinet ad distributiui iustitiæ. Ergo personarum acceptio non est peccatum.

Sec. sec. Vol. ij.

G

¶ 2 Præ-

352

infr. a 2

co. et 40.

2. le. 2. 10.

5. fin.